

Ана Д. Козић

СМИСАО СВАКОДНЕВИЦЕ:
О ПЕСНИЧКОЈ ЗБИРЦИ ЈУТРА
ВЛАДИМИРА ЈАГЛИЧИЋА

Сажетак / У средишту пажње овог рада налази се песничка збирка *Јутра* Владимира Јагличића. Кроз преглед три циклуса ове збирке: *Укор*, *Ойравданија* и *Јутра* прате се мотиви свакодневице у поезији Владимира Јагличића. Посебна пажња посвећена је тумачењу различитих сегмената савремености о којима песник пише на колективном и интимном плану. У песмама ове збирке до изражаја долази пораз идеала, свеопшта усамљеност и празнина савременог света, али и ре-афирмација вредности у ситницама свакодневног живота. Рад настоји да покаже како неочекиване манифестације свакодневице добијају вредносно и естетско дејство, у чему се открива један од конституишћих делова Јагличићеве поетике.

Кључне речи / Владимир Јагличић, *Јутра*, поезија, (ауто)иронија, свакодневица, лирски субјекат, вредност, празнина

Богата разноврсност књижевног рада Владимира Јагличића (препев, преводилаштво, антологичарски рад, приповедна и романескна проза, као и преко двадесет објављених песничких збирки) сведочи о животу у потпуности посвећеном уметности речи. Тематски и проблемски круг песничког дела Владимира Јагличића формира се око потребе да се на најразличитије начине и у различитим поводима проговори о свему оном што чини део песникове свакодневне стварности. Поезија бележи сва збивања и промене из непосредног песниковог окружења на личном и колективном плану: искуства ратова, описи недавних историјских догађаја и ломова, исечке из

свакодневног живота, увек праћене изразито лирским осећањем света.

У песничкој збирци *Јуџра*, Јагличић пева о свакодневним појавама живота, проговарајући о пролазности, празнини и отуђености, често са иронијом и сатиричним тоном, али уз покушаје да се поново успоставе изгубљене вредности. У складу са тим, супротности попут узвишеног и ниског мире се, а сам процес помирења развија се поступно кроз циклусе ове збирке.

Први циклус збирке *Јуџра*, под насловом *Укор*, представља својеврсну критику (односно *укор*) савремености и савременицима, и састоји се од песама са извесном ангажованом нотом, обележених иронијом и критиком свакодневне стварности у којој песник живи и ствара.¹ Описују се различити сегменти савремености: скорашњи ратови и страдања, природа Шумадије, Херцеговине и Старог Раса, али и унутрашњи немири лирског субјекта. Бесмисао свакодневице који долази до изражаја не односи се само на културни и историјски тренутак, већ се тиче празнине и отуђености која влада у свету и која је универзална: „И ја и ти и сви смо ми / број, безимени спискови” (Јагличић 2008: 8), а у песми „Тепих” говори се о узалудности читаве епохе: „И сва епоха, преливена / шлагом дивљења слепих, / прослављена ил безимена, / под тепих ће, под тепих” (Исто: 22).

Прожимају се општи, колективни и лични, интимни план, са честим присуством ироније и аутоироније. У складу са тим, у песми „Томи Ли Џонс” песник критикује све јачи утицај Запада, али и менталитет сопственог народа. Супротстављајући се склоности идеализовања хо-

¹ Критика савремености представља једну од основних одлика Јагличићеве поезије уопште, па тако пишући о најновијој песничковој збирци, *Предирађе хоризонџа*, у поговору „Лирски неореализам Владимира Јагличића”, Драган Хамовић истиче: „Јагличићева поезија је, у својим посебним тренуцима, делотворна похвала несавремености, за чије предности савременост задуго већ придодаје сувише очитих аргумената” (Хамовић 2017: 195).

ливудског глумца, песник га представља као обичног човека који, као и било ко други на свету, пије пиво, купује цвеће за љубавницу или учи напамет текст за неку улогу. Критикује се логика Холивуда, као и слика о Балкану коју Холивуд ствара и представља свету: „Тамо мисле – балканска племена два / ратују међу собом за бесмисленост / којој име траже” (Исто: 14). С друге стране, и сам народ којем песник припада излаже се укуру јер велича и слави испразност холивудских прича, па је аутоиронија у овој песми посебно упечатљива: „Холивуде, свети Холивуде, / приносимо ти сву истеклу крв, / крв коју претвараш у доларе. / Ми клањамо се и презиру твом” (Исто: 14).

У циклусу до изражаја долази јаз између изгубљених вредности, идеала прошлости и празнине савременог живота. У складу са тим присутни су родољубиви мотиви са оштром критиком обесмишљености српске жртве и подвига. Песник критикује механизме историје и прљаве законе власти, и ту неправду доживљава и на личном и на универзалном плану: „Они ће још колико сутра / опрати, као мањерку на чесми, / а моји мртви живеће унутра, / и вапај њихов што у мени преспи / параће слух мој као дивљи ветар, / ухваћен жално у стабло кад крца: / и бошће као игла, као шестар, / ноћу, кад пече жешће, посред срца” (Исто: 9). Жртвовање и подвиг, који су обележили историјску и културну прошлост песниковог народа, остају да живе у лирском субјекту као једини закон који је вредно поштовати: „О браћо мртва, поштујем ваш закон, / испиран крвљу и потписан кошћу. / Ви нисте могли прихватити лако / да све на свету сврши се гадошћу” (Исто: 9).

Поред укура, први циклус збирке пружа и могућност оживљавања врлине успостављањем вредности из традиције. О томе сведочи прва песма циклуса, „Херцеговина”, која позива савременике на буђење из дугог и јаловог сна. Предео Херцеговине представља сведочанство о вишој жртви и дубљем смислу, те утиче на саму свест лирског субјекта: „Стене, стојбино, кости света! / У правди вишој предњачиле, / каменисте се, од детета, / да би ми, сада –

свест значиле; // свест о висини недоступног, / чистоти коју газ не прља, / и правац дела неког крупног / куд изабраник само срља” (Исто: 7). Дрвеће Херцеговине пореди се са српским јунацима, опомиње својом висином и достојанством, и пружа снагу да се упркос поразу истраје на путу вредности²: „Дрвеће, војско стогодишња, / верно ми путиш другу стазу: / не колеба те к небу ништа, / подршко братска у поразу” (Исто: 7).

Непресушни извор инспирације песник проналази и у Шумадији, која представља колевку српства, везу са прецима и традицијом, могућност очувања и обнављања сопственог културног и историјског идентитета: „ту је наћи будућности / срж херојства и мудрости, / и колевку новог српства” (Исто: 25). Стварајући убедљиве песничке представе о јазу између савремености и прошлости, критиковањем свега што чини део бесмислене стварности, песник открива и могућност превазилажења тих тешкоћа и указује на могућност величања света и живота какав год он био.

Другим циклусом, који носи наслов *Оправданија*, такође, доминирају песме са темом пролазности и празнине, али присутни су и снажни, искрени покушаји проналажења оправдања и врлине у свакодневном животу. У овом циклусу празнина и отуђеност јаче се осећају на личном плану, па тако у првој песми циклуса, „Поводом Газданова”, песник развија упечатљиву песничку представу тамног света испуњеног несрећом, у којем светлост постоји само да боље осветли губитак: „ко из светлости нешто, светлости потрошене, / или младости луде, улудо покошене, / остаје као трајно, сигурно и једино / проституткино жуто нашминкано бледило” (Исто: 29). Човек није кадар да разуме свеукупност света, па и смрт, чини се, представља само повратак у празнину и ништавило: „не

² Пишући о овој Јагличићевој песми, Драган Хамовић истиче: „Код Јагличића у озарајућем виђењу борова из стења, дрвеће је готово обоголичено, постало жива слика херојске заједнице предака и морално поткрепљење у паду који траје” (Хамовић 2012: 138).

само да се праху прах невољнички враћа, / већ празнини космоса, већ исконскоме страху, / нечем даљем, и дубљем, по слеђеном уздаху” (Исто: 30).

Неодвојиви део свакодневице чине губици, који нису више историјски, већ и дубоко интимни. У овом смислу посебно је интересантна песма „Али”, која говори о, по свему судећи, љубавном растанку, и која читава представља игру звучањем речи. Стилским фигурама попут алитерације, асонанце, анафоре и анадиплозе, као и честим опкорачењима, песма дочарава посебан ритам испресећаности, што је у складу са њеним насловом и смислом. Лирски субјекат овде није у стању да дуготрајно сачува и одржи блискост: „Имао сам али није то за мене / Није то за мене да имам да немам / Да немам је посед губитка и сене / Губитка и сене за које сам спреман / Имао сам али када ја и ти / Имао сам али требало је бити” (Исто: 40).

У другим песмама циклуса, празнина о којој се пева постаје универзална и апсолутна, па тако у песми „Самоћа” читамо стихове: „Тако сам, најзад, разумео све то, / што сам имао, а сад је отето, / као правичност античког предања, / као могућност суштог сусретања, / после песничке и људске јасноће, / и после ове божанске самоће” (Исто: 32, курзив А. К.).

Песник гради песму описујући одређене сегменте свакодневне стварности чији је део, што посебно долази до изражаја у песми „Базен”. Ова песма са извесним наративним елементима описује септембарски дан на базену, који лирском субјекту служи као подстицај да проговори о пролазности док крај воде „брчка чукљеве и пете”. Посматрајући младу конобарицу како пуши и нестрпљиво чека крај смене, лирски субјекат се отима пролазности и одупире сопственом старењу: „Тамо би, од колена и твоја рука могла да потекне / али је покрет заробљен у посуди бетона, / и требало би да се друкчије дорекне / ова, пре порекнућа, тешка игра светова / на чијој си се међи случајно затекао. / И ништа скупље, чини се, данас, и ниси стекао” (Исто: 53). Еротска имагинација лирског субјекта најбоље

сведочи о томе да он ипак није само оно „на шта су га свеле године”, као и да се живот још увек може дотаћи и доживети – макар кроз песму. Слична је и песма „Тераса”, у којој се описује сећање на један, наизглед обичан, тренутак испијања кафе на тераси покрај мора, кроз који се поново доживљава осећање духовног и физичког спајања: „Било је лето. Гледали смо море. / Тераса, као лебдива, над земљом. / Пили смо кафу и лебдели, горе, / по крило као да је било спремно / за нас, за двоје. Друге две смо руке / уплели, као и удове све, / да дозremo до коначне одлуке / винућа свега што до тада мре” (Исто: 45). Еротско је овде присутно као животна енергија, као могућност превазилажења досаде, рутине и испразности свакодневице и као могућност да се кроз телесно достигне духовно: „У соби – тајна немих разговора, / *мишица најор да сјишине до духа* / већ одвојеног од драгог меса. / И није била тешка ова преса / која сад мрви сећање без слуха / да чује прхут крила изнад мора” (Исто: 45, курзив А. К.). Кроз песму, која представља сећање, тај тренутак се још једном може проживети.

Могућност оправдања света и живота може се пронаћи и у повезаности са природом: „дрквице, зло је у људима / а у природи мир, једини, / међу стаблима, на ледини” (Исто: 67). Излазак из града и буре свакодневице, повратак исконским вредностима, моралним и духовним, мора доћи из дубље повезаности са природом, и са самим собом. Однос према природи посебно долази до изражаја у једној од неименованих песама из збирке – лирски субјекат се овде власти траве обраћа као вољеној жени: „Кад дотакох те овлаш, / дрхтај ме, не твој, прену. / Мој. Да се длану подаш, / ти журиш у том трену, // Не двоумиш се никад. / Ал ја сам тај што пати, / откада сен свог лика / познах у теби, власти” (Исто: 59). Милујући влат траве, лирски субјекат се у њој удваја и постаје свестан сопствене пролазности. Није, међутим, само то извор патње лирског субјекта, већ неуспех у томе да остане чист, попут власти траве, у свету у којем живи: „Презах да не ишчупам / пут савршенства циљан. / Схватих да у свет ступам / сав недовољно биљан” (Исто: 60).

Савремени човек налази се пред избором, као што се сугерише у песми „Изаћи”: „Ил изаћи из гротла, из групе, нове хорде, / остати сам на тргу на ком те не зна нико, / где ваздух у птицама проналази акорде / селећи се у брда, у твоју срж, срчику...” (Исто: 31). Могућност превазилажења несавршености света открива се и у песми „Алеја”: „Зашто бих се предао да следу / повлађујем уз толико сфера, / зашто да ме на овај свет сведу, / свет навиком што се не помера” (Исто: 41). Читава песма представља израз непристајања на законе света, уз свест о пролазности, али и са поруком љубави и потребом проналаска смисла у свакодневици.

У складу са тим, последња песма циклуса (према којој је циклус и добио наслов), „Оправданија”, велича свет и живот, ма какав тај живот био. Иако је све подложно пролазности (а можда управо због тога), лирски субјекат велича живот уз жељу да се врати и обнови искомнска животна енергија, енергија рађања и стварања: „врати у оно мало село, / непресахло оно врело, / врати у ходник лавиринта, / у двориште где пета шпринта, / у звуке што ми ухо деру / под шушњем доба на поздеру, / у дечји кикот крај вратница, / марљиву строгост наставница, / у школско звонце, спас без спаса, / програм следећег школског часа, / податност брда и пољана, / у благост њива и сељана, / у време које живот даје / осећен мером дечје граје” (Исто: 67).

Према последњем, трећем циклусу, збирка носи наслов – *Јуџира*. Песме овог циклуса указују на могућност новог почетка, успостављања и обнављања изгубљених вредности, што је упечатљиво представљено као пробој светлости и сјаја новог јутра.

У складу са тим, у песми којом циклус започиње, „Споне”, пева се о нади и обнављању након преживљених тешкоћа и искушења, а нови сјај открива се у ситницама свакодневног живота, као што је разговор са пријатељем: „Разговор с другом преко телефона / можда је смртна мука свету мање, / даху је душа можда опет склона, / даљем животу обећана спона / и лист узвитлан, можда, олакшање” (Исто: 71). Слична ситуација описана је у песми „Канце-

ларија, јутро”, у којој обично и досадно канцеларијско јутро бива оплемењено књигом. У тренутку мира и тишине, пре него што остали радници стигну на посао, лирски субјекат је у потпуности посвећен читању и „пишчевој памети”. Присутност у том тренутку, са светлошћу књиге, довољна је да осмисли и један дан, и читав један живот: „Оданило је. Стижу запослени, / да, неприметни, буду ту, на оку: / и ишчезава магија, за трен. / Не свет сна – свет је то, у првој смени. / И стављаш књигу у тајну фијоку. / Би твоја светлост, и ти само њен” (Исто: 73).

У песми „Јутра”, која носи изразит семантички потенцијал јер по њој читав циклус, па и сама збирка добијају назив, песник тугује за различитим јутрима прошлости. У питању су јутра која подразумевају трагове прошлог света и изгубљеног детињства, пунозначног света у којем су заувек изгубљени албуми салвета, фотографије фудбалера, чоколадице и регистрације аутомобила. У поређењу са тим јутрима, јутра свакодневице у савремености празна су и отуђена: упут миша, каталози слика итд. Међутим, жалећи за прошлим јутрима, лирски субјекат открива нови задатак – дати сјај свету и сва прошла јутра оживети у новим и садашњим: „Постоје друга. Рано на посао. / Чувати светост љуштуром, изнутра, / док те за новог ништавног броје. / Пренети просјај свету недостао – / онима који чувају сва јутра / па и та која више не постоје” (Исто: 75).

Откривајући вредности у свакодневици, песник остаје свестан несавршености и неправде присутне у свету, али овај пут чак и оне добијају неки смисао. У песми „Похвала сенци” истиче се да и сенка има своју сврху, као један, суштински, део живота: „Кад глувило оклопи пределе преостале / будуће полубудне и дубље радознале / над заједничком сенком нек зрак на трен огреје. / Сенка је свет; и свет је сенка; и сенка све је” (Исто: 93). Док су у претходним циклусима доминирале самоћа и празнина, последњи циклус доноси другачију представу човека и света и на општем, и на личном плану: „Ма ко и ма где, ми смо само људи. / Ми љубави смо вишак, непознате” (Исто: 83).

Последња песма збирке, сонет под насловом „Итака” одражава запитаност над могућностима пута: „Пут не постоји, али учињено / ваљано, пут је. Сјајем ситне свеће / што познао си – речју усињено / мора да буде – или бити неће?” (Исто: 94). Итака је присутна као симбол лутања и потраге за завичајем, односно потраге за упоришним вредностима, којима лирски субјекат у савременом тренутку тежи. Пут стварамо и откривамо у себи – успостављањем вредности, ослањањем на традицију, порекло, као и на сва прошла и будућа јутра.

Кроз циклусе ове збирке развија се слика свакодневице од апсолутног незнања и таме до откривања смисла и вредности, па су у језик песме ушле речи из различитих сфера живота. Песник, при томе, веома успешно пише сонете, као и песме у слободном стиху, игра се са ритмом и звучањем појединих речи, често користи опкорачење и различите стилске фигуре понављања, а поиграва се и са очекивањем читаоца, пружајући неочекивани и ефектни завршетак. Песме постају „Унутрашњи снимци”, слике из живота свакодневице, које се приказује попут снимака старих филмова, и које пружају могућност постојања и опстајања у новом, могућност да се у светлости новог јутра оживе изгубљене вредности и пунозначна прошлост за којом се пати.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

Јагличић 2008: Владимир Јагличић. *Јуџира*. Београд: Завод за уџбенике.

Хамовић 2012: Драган Хамовић. „Владимир Јагличић, херцеговски бор из стене и митска Шумадија”. *Мајични њосџор*. Београд: Службени гласник.

Хамовић 2017: Драган Хамовић. „Лирски неореализам Владимира Јагличића”, у: Владимир Јагличић, *Предјрађе хоризонџа*. Београд: Српска књижевна задруга.

Ana Kozić

MEANING IN THE MUNDANE: COLLECTION *MORNINGS (JUTRA)*
BY VLADIMIR JAGLIČIĆ

Summary / Collection *Mornings (Jutra)* by Vladimir Jagličić is in the focus of this paper. The motifs of everyday life are carefully monitored through three cycles of this collection: *Reproach (Ukor)*, *Justifications (Opravdanija)* and *Mornings (Jutra)*. Particular attention has been paid to interpreting various segments of the mundane that the poet writes about. The poems of this collection bring to light the defeat of ideals, the universal loneliness and emptiness of the modern world, but offering as well at the same time the reaffirmation of values. The paper seeks to show how unexpected manifestations of everyday life gain a certain value and aesthetic effect, revealing in this feature one of the constituent parts of Jagličić's poetics.

Филолошки факултет Универзитета у Београду
ana.kozic@hotmail.com